

## Sanatçının Eseriyle İmtihanı yahut Bir Merhamet Müellifi: Necip Fazıl Kısakürek

Bazı sanatçılar salt yazdıklarıyla, yaptıklarıyla tartışılmaz, öne çıkmazlar. Onları pek çoklarından ayıran siyasi görüşleri, hayata bakışları ister istemez yaratılarının önüne geçer, geçmektedir ve belki de bunun kaçınılmaz sonucu olarak pek çok okur, böyle sanatçılar hakkında bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olur. Tabii bunun sanatçı tarafından tercih edilmesi de mümkündür; siyasi görüşünü, hayata bakışını eserlerinin önüne koyan sanatçılar da vardır belki, kim bilir...

Necip Fazıl Kısakürek, kanımca siyasi görüşünün çok tartışılması, bazı kesimler tarafından eleştirilmesi nedeniyle yaftalanmış, hakkında bilgi sahibi olunmadan fikir sahibi olunmuş sanatçılardandır. Ben bu yazıda bildiğim ve elimden geldiği kadarıyla onun sanatı üzerinde duracak, siyasi görüşlerinin ululanması ya da yerilmesi safhasına girmeyeceğim. Çünkü aynı şeyi [Knut Hamsun](#)'da da tercih ettim. Bir yazar –ki bu en sevdiğim yazarlardan biri için özellikle geçerli– kanımca sanatçı olarak salt sanatı ve ürettikleriyle ele alınmalıdır. Eğer söz konusu isim sanatının dışında direkt olarak politik duruşuyla irdelenecekse bu da yine bu alandaki eylemleri ışığında yapılmalıdır.

Benim için sanatçı Necip Fazıl *Reis Bey* ve *Bir Adam Yaratmak* gibi büyük ve görkemli metinlerin, Paris'teki aylıklık günlerinde oluşturduğu *Kaldırımlar* adlı destansı şiirin yaratıcısıdır. Ve ayrıca Yavuz Bülent Bakiler'in yıllar önceki bir konuşmasından öğrendiklerim kadanyla da edebiyatımızda sanatçı güvenine sahip nadide isimlerdendir. Kendisini döneminin ve kendinden önceki dönemin en önemli şairi olarak görür.

Ontolojik kaygıların sanatçıya yansımalarını edebiyatımızda belki de en iyi yansıtan metin olan *Bir Adam Yaratmak*'ta Necip Fazıl, sanatçı-Tanrı ve yaratıcı olma iddialarının boşunaliğinden dem vurur. Babasının intiharından sonra girdiği travmatik dönemi atlatamayan tiyatro yazarı Hüsrev, yazdığı ve "yarattığı" metinle birlikte kendisini bir varlık sancısına hapsolmuş olarak bulur. Tanrılaştığını düşünen ve oluşturduğu karakteri "yarattığını" sanan Hüsrev metnin içinde kendisini bulur. Necip Fazıl'ın da dediği gibi, yaratıcı olarak kendini aşmak isterken birdenbire hem de hiç tanımadığı kendisiyle karşılaşır. Bu metniyle Necip Fazıl sanatçının yaratmayla imtihanını ve Tanrı, Tanrı karşısındaki insan durumunu ele alır bir manada.

Necip Fazıl'ın bir diğer önemli tiyatro metni de şüphesiz *Reis Bey*'dir. Katı, kuralları olan ve merhamet kelimesinden nefret eden ağır ceza hâkimi Reis Bey'in anne katili olduğu zannıyla mahkemeye çıkarılan ve idama mahkûm ettiği gencin ölümünden sonra yaşadığı çözümlenir anlatılır. Reis Bey bir otel odasında kalan, aile ve mülkiyet gibi mefhumlardan uzak yaşayan bir modernite, bir kültür adamıdır. Hayattaki tüm sorunların çözümü kanunlarda ve kitaplardadır onun için, içinde olduğu bürokratik yapıya inanır ve bu yapının sarsılmazlığı için kendi duygularını bile yok edebilmiş, makineleşmiştir. Onun hükme varabilmesi için sunulan deliller yeterlidir, merhamet, vicdan gibi "safsatalar" göz ardı edilmesi gereken metafizik unsurlardır ve onun dünyası kılığal olandır; kültür ve yasadır.

*Reis Bey* metni suçun değişkenliğinin görülebileceği bir metindir. Eserin başlangıcında bir cinayetin kovuşturması ve adli süreci takip edilirken metnin sonunda haksız yere bir gencin ölümüne neden olan bir hâkimin vicdanında hissettiği vebalin, farkında olmadan işlediği suçun ağırlığı söz konusudur. Reis Bey, metnin sonunda tragediyaları andıran bir sahneyle gittiği bitirimhanede cebine koyulan uyuşturucu nedeniyle tutuklanır. Aslında bu tutuklama onun için kurtuluş olmuştur çünkü o zaten kendini her gün mahkemeye çıkarmakta ve kendisine hüküm vermektedir.

Karl Jaspers *Suçluluk Sorunu* adlı metninde suçun türlerini açıklar. Ona göre dört temel suç türü vardır. Bunlardan ilki yasaları ihlal eden ve yargı merciinin mahkemeler olduğu cezai suç, ikincisi devlet adamlarının ve devlete yurttaşlık bağıyla bağlı olanların eylemlerine dayanan ve yargı merciinin dış politika otoritesi ve galip gelenler olduğu siyasi suç, üçüncüsü bir birey olarak hareket eden "ben" in eylemlerinin altındaki ahlaki sorumluluğunu taşıdığı ve yargı merciinin kişinin kendi vicdanı

olduğu ahlaki suç ve son olarak dördüncüsü dünyadaki her haksızlık ve adaletsizlikten, özellikle kendi zamanında ve bilgisinde işlenmiş suçlardan müştereken sorumlu kılan dayanışma duygusunun varlığından ötürü, bu kötülükleri engellemek için elinden geleni yapmayarak “ben”im de suç ortağı haline geldiğim ve yargı yetkisinin sadece Tanrı'ya ait olduğu metafizik suçtur.

*Reis Bey'e* bu zaviyeden, Jaspers'in suç kuramından bakacak olursak suçun değişkenliğini görürüz. Başlangıçta bir cezai suç davası vardır; bir kadının öldürülmesi. İlerleyen safhada bir ahlaki suç vardır; Reis Bey'in yanlış kararıyla idama mahkûm ettiği gencin ardından çektiği vicdan azabı ve işlediği ahlaki suç. Ve en sonunda çıkarıldığı mahkemede dünyada işlenen bütün suçların faili olduğunu söyleyecek kadar ağır basan bir metafizik suç... Reis Bey metnin sonunda çözülür; kendisini suçların ırağında gören, mücrime karşı katı davranan, merhamet lafini duymaya dahi tahammül gösteremeyen o makinenin dişlilerine merhamet somunu sıkışmıştır. Artık tüm dünyanın suçunu üstüne alan bir metafizik suçlu, nedamet getiren bozuk bir makine dişlisi olarak kalan Reis Bey vardır.

Necip Fazıl kısaca değindiğimiz bu iki eserinde aslında çok kati ve tartışılmaz bir gerçeği gözler önüne serer: İnsan neyle uğraşırsa uğraşsın, salt akıldan yola çıkamaz, salt akılla yola çıksa bile duygudan, kalpten, manadan bağımsız hareket edemez. Çünkü hepimizin çarkını kıran ve kıracak olan bir somun vardır ve bu somun Reis Bey için "merhamet"tir.

Reis Bey'in evlerdeki su şebekelerinin yerine merhamet şebekelerinin kurulması önerisi günümüz toplumuna da yıllar öncesinden bir Necip Fazıl öğüdü olarak daima kalacaktır.

**Ali Lidar, "Sanatçının Eseriyle İmtihanı yahut Bir Merhamet Müellifi: Necip Fazıl Kısakürek" <https://www.fikirtepedya.com/edebiyat/sanatcinin-eseriyle-imtihanı-yahut-bir-merhamet-muellifi-necip-fazil-kisakurek/> (Yayın Tarihi: 27 Nisan 2024).**